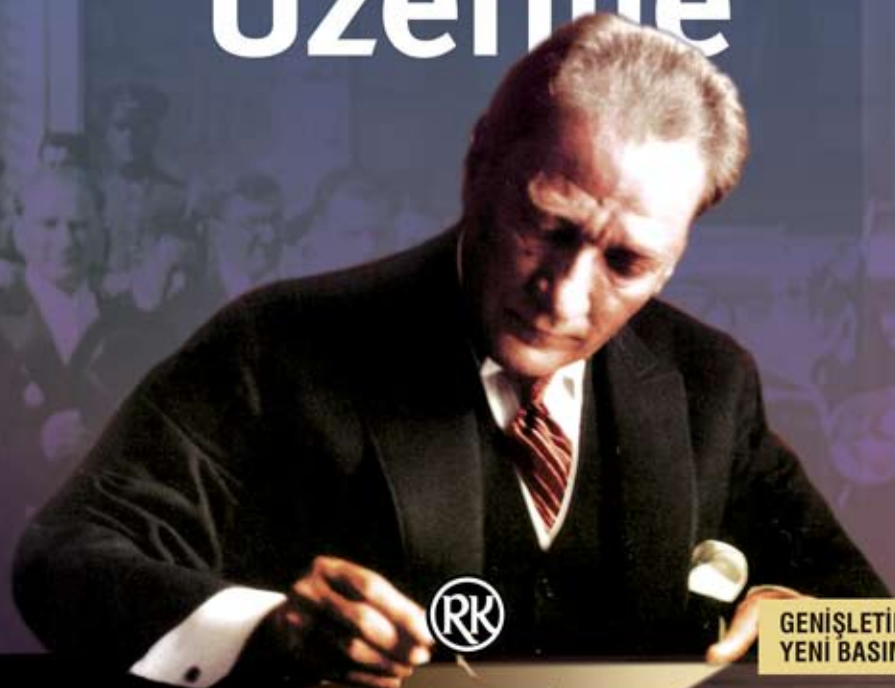

EMRE
KONGAR

Atatürk Üzerine

GENİŞLETİLMİŞ
YENİ BASIM

Remzi Kitabevi

EMRE KONGAR

ATATÜRK
ÜZERİNE

Remzi Kitabevi

ATATÜRK ÜZERİNE / Emre Kongar

© Remzi Kitabevi, 1998

Her hakkı saklıdır.
Bu yapıtın aynen ya da özet olarak
hiçbir bölümü, telif hakkı sahibinin
yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Kapak: Ömer Erduran

ISBN 978-975-14-1746-6

BİRİNCİ BASIM: Hil Yayınları, Ekim 1983
İKİNCİ BASIM: Remzi Kitabevi, Ekim 1994
DOKUZUNCU BASIM: Ekim 2016

Remzi Kitabevi A.Ş., Akmerkez E3-14, 34337 Etiler-İstanbul
Sertifika no: 10705
Tel (212) 282 2080 Faks (212) 282 2090
www.remzi.com.tr post@remzi.com.tr

Baskı ve cilt: Remzi Kitabevi A.Ş. basım tesisleri
100. Yıl Matbaacılar Sitesi, 196, Bağcılar-İstanbul
Sertifika no: 10648

İçindekiler

Önsöz	9
İkinci Basım İçin Önsöz.....	11
Genişletilmiş Yeni Basım İçin Önsöz.....	17

BÖLÜM I

Atatürkbilim Üzerine

Doğumunun 100. Yılında Atatürk'e Yeniden Bakarken	21
Atatürk Üzerine İki Ayrı Grup İnceleme: Atatürkçüler ve Atatürkbilimciler	26

BÖLÜM II

Atatürk Devrimleri ve 100. Doğum Yılı Üzerine

Atatürk Devrimleri Türk Kültürünü Çiçeklendirmiştir	41
Atatürk'ün Doğumunun 100. Yıldönümü Kutlamaları Programı Üzerine	48
Amerika'da Atatürk Tartışmaları	57

BÖLÜM III

Nutuk Üzerine

Atatürk Büyük Nutku'na Nasıl Başladı?	65
Söylev Hangi Koşullar Altında Söylendi?	70

BÖLÜM IV

Atatürk'ün Kültür Anlayışı Üzerine

Atatürk'ün Kültür Anlayışı	85
Yazı Devriminin Gerçek Anlamı.....	96
Toplumsal Yapı Açısından Yazı Devrimi	103

BÖLÜM V

*Devletçilik
ve Laiklik İlkeleri Üzerine*

Devletçilik ve Günümüzdeki Sonuçları.....	111
Devletçiliğin İlanı Üzerindeki Yanılgı	157
Laikliğin Sınıfsal Temelleri	179
Laiklik Üzerine İslam Açısından Bir Görüş ve Benim Yanıtım	200

BÖLÜM VI

*21. Yüzyılda Yeniden Önem Kazanan
Atatürk ve Atatürkçülük*

Kültür Emperyalizmi, Sömürge Aydını ve Atatürk.....	211
Atatürk'ün Dünkü, Bugünkü ve Yarınki Önemi.....	214
Depresyona Hayır! Cumhuriyet'e Evet!	217
Atatürk'ü Faşizme Alet Edenler.....	220
Aydınlar Dilekçesi'nde Milli İrade ve Anayasa Dersleri	222
Kemalizm, Sosyal Demokrasi ve CHP	225
Atatürk Karşıtları: İkinci Cumhuriyetçiler ve Medyatik Kodlar.....	229
Atatürk'ü Anlayarak Anmak	232
Türkçe Ezanın Öyküsü.....	235

Atatürk ve İnönü Olmasaydı... ..	238
Atatürk Düşmanları Kaç Gruba Ayrılır?	240
İki Dâhi: Fatih Sultan Mehmet ve Mustafa Kemal Atatürk	243
Atatürk'ü ve Atatürkçülüğü Kim Yozlaştırdı?	246
Atatürk'ü Anlamak ve Yaşatmak: Mehmet Haberal ve Başkent Üniversitesi	249
Atatürk'ün Kurduğu Devlet Nasıl Çökertilebilir?	252
Başkanlık Tartışmaları ve Atatürk.....	254
30 Ağustos'ta Oktay Akbal Neyin Simgesi?.....	257
Tehlikeli Oyun: Hayalperest Siyaset, Hayali Bir Tarih Üretiyor!	259
Bir Lider Olarak Atatürk.....	261

Önsöz

Atatürk, Türkiye’de en çok ele alınan konulardan biridir. Böyle olması da doğaldır. Bugünkü toplumsal, siyasal ve ekonomik yapımız, çok büyük ölçüde onun eseridir. Dolayısıyla, gerek bugünümüzü daha iyi anlamak için, gerekse geçmişi doğru değerlendirebilmek açısından, Kurtuluş Savaşı ve Mustafa Kemal Atatürk üzerinde durmak bir zorunluluktur.

1981 yılı Atatürk’ün 100. doğum yılı olduğu için, araştırma ve yayınlar geçtiğimiz dönemde çok yoğunlaşmıştı. Bu yayınlara, ben de bir kitapla katıldım. Bugünlerde ikinci baskısı yapılacak olan *Atatürk ve Devrim Kuramları* adlı kitapta, Atatürk’ü ve Türk Devrimi’ni, tarihsel ve toplumbilimsel açıdan değerlendirmeye çalıştım.

Yıllardır üzerinde çalıştığım toplumbilim alanında, Atatürk ile de ilgili olarak özel ve derinliğine incelemelerim oldu. Bunlar ayrı ayrı ve özel konularda yapılmış olduğundan, yukarıda sözünü ettiğim kitap içinde bütünleştirilmeleri olanaksızdı. Çünkü kitabın kendi içinde bir başka bütünlüğü ve mantığı vardı. Oysa, çalışmalarımın bir bölümü, belli konularda “iddialı” nitelik taşıyordu. Bir başka deyişle, Atatürk ve Türk Devrimi konusunda “yeni” ve “eleştirel” görüşlerimin bir bölümü bu özel konular çerçevesinde kamuoyuna sunulmuştu.

Birçoğu bilimsel seminerler için hazırlanmış bildiriler olan bu yazılarımın bir bölümü çeşitli yerlerde basıldı. Bir

bölümü ise arşivlerin tozlu raflarında eskimeye terk edildi. Bilimadamı meslektaşlarımla tartışma amacını taşıyan bu araştırmaların yanında, sanat ve edebiyat dergileri için de pek çok yazı yazdım Atatürk hakkında. Bunlar da okuyucuya “yeni” ve “eleştirel” görüşlerimi aktarma amacına yönelikti.

İşte elinizde tuttuğunuz bu kitap, adı geçen çalışmalarımın bir kısmından oluşuyor. Bir bölümü daha basite indirgenmiş, bir bölümü ise daha derinliğine bilimsel çabaları yansıtan bu yazılarımı, bir bütün oluşturacak biçimde düzenledim.

Atatürk konusundaki kitap ve makalelerin çok fazla olduğu bugünlerde, böyle bir çalışmayı yayımlamak belki birçok okuyucuya gereksiz bir gayret gibi gelebilir. Fakat ben, birçok konuda henüz söylenmemiş bazı şeyleri söylemeye çalıştım ve birçok konuda da bazı yanlışlara değinmek için çaba harcadım. Bu çabalarımın ne denli başarılı olduğunu bilmiyorum. Her zamanki gibi yargı, önce okuyucunun sonra da tarihindir.

Emre Kongar
Mart 1983
Çankaya - Ankara

İkinci Basım İçin Önsöz

Atatürk'ün Günümüzdeki Önemi

Mustafa Kemal Atatürk'ün günümüzdeki önemi, toplumun ve bireyin yaşamındaki her alanda, insan haysiyetini ve özgürlüğünü ön plana çıkaran bilimin ve aklın egemenliğini savunmasıdır.

Bilimin ve aklın, toplum ve bireyin yaşamında egemen olması ise temel insan hak ve özgürlüklerinin eksiksiz uygulanması ile gerçekleşir.

Temel hak ve özgürlüklerin uygulanması da, ancak demokratik rejimlerde olanaklıdır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün savaşı, önce yabancı devletlere sonra da içerideki Padişahlık rejimine karşı olmuştur.

Bu iki savaşın birincisini top ve tüfikle kazanmış ve düşman askerini Anadolu'dan kovarak, bağımsız bir devlet kurmuştur.

Demokrasi Savaşı Bugün de Sürmektedir

Mevcut toplumsal, ekonomik ve siyasal yapıyı demokratikleştirmek üzere giriştiği ikinci savaş ise bugün bile sürmektedir.

Mustafa Kemal Atatürk, demokrasi savaşını, kendi döneminde demokrasinin teorisini ve alt yapısını kurmak üzere oluşturduğu tek parti diktatörlüğü ile başlatmıştır.

Hiç kuşkusuz, kullandığı yöntemler bir ihtilalcinin yöntemleridir. Nitekim yaptığı iş de bir ihtilaldir: Dincigelenekçi otoriteye dayalı kozmopolit, merkezi bir feodal imparatorluktan, egemenlik temelleri kuramsal olarak halkta ya da millette olan bir çağdaş ulus-devlete geçmek!

Egemenliği sadece, kuramsal olarak, millete ya da halka mal etmişti. Çünkü demokrasinin uygulanması için toplumsal-ekonomik ve kültürel koşullar yoktu.

İşte "laiklik", yani herhangi bir dinin veya bir inancın, devlete egemen olarak halkı da bu inanca uygun yaşamaya zorlamasının önlenmesi; bireyin din, vicdan ve inanç özgürlüğünün, devlet tarafından güvenceye alınması, bu "teorik" yapılanmanın önemli bir adımı idi.

Egemenliğin teorik olarak kayıtsız koşulsuz millete mal edilmesi de, ister bireysel, ister sınıfsal, isterse dinsel olsun, tüm diktatörlüklere karşı hazırlanan bir kuramsal modelin ön koşulu idi.

Mustafa Kemal Atatürk'ün kurduğu bu teorik modelin, uygulamaya aktarılabilmesi için toplumsal ve ekonomik olarak önce, endüstrileşmenin ve kentleşmenin belli bir düzeye erişmesi gerekiyordu.

Daha sonra, bu "altyapı" üzerinde, yani kentsel bir endüstri toplumu yapısı üzerinde, "demokrasi kültürünün" yerleşmesi zorunluydu.

"Demokrasi Kültürü" ise, endüstri girişimcilerinin, sendikaların, özerk üniversitelerin, vatandaş örgütlenmelerinin (sivil toplum örgütlerinin) ve en önemlisi siyasal partilerin oluşturduğu düzen üzerinde gelişebilirdi ancak.

İşte günümüzdeki tartışmaların "Atatürk diktatör mü idi?" ya da "Laiklik din düşmanlığı mıdır?" gibi yanlış zeminlere kaymasının altında, bu "toplumsal, ekonomik ve kültürel yapı" özellikleri yatmaktadır.

Bu tür sorular, “Fatih Sultan Mehmet İstanbul’u fethederken niçin bilgisayar (kompüter) kullanmıyordu?” sorusu kadar saçmadır. Hiçbir lider, yaşadığı dönemde bulunmayan araçlar ya da kurumlar çerçevesinde yargılanamaz!

Atatürk ve Atatürk’ün kurduğu Cumhuriyetin ilkeleri hiç kuşkusuz demokrasi, hem de eksiksiz, gediksiz bir demokrasi hedefine yöneliktir. Bu demokrasiyi kurmak için ne yapmış ve nasıl yapmış olursa olsun, tek ve biricik hedef “çağdaş demokrasi” idi. Bugün de öyledir.

Laiklik Bölücü Değil, Tam Tersine Birleştirici İşlev Sahibidir

Bugün Türkiye’de bir oyun oynanıyor.

Toplum, “Laikler” ve “Müslümanlar” olarak ikiye bölünmek isteniyor.

Bu ayırım, bütünüyle yapaydır ve yanlıştır.

Laiklik, hiçbir inanca karşı değildir.

Laikliğin hiçbir inancın karşısında olmaması ya da tam tersine, her inanç ile birlikte var olabilmesi, devleti, inanç sistemi dışında tutarak, bireylerin vicdan, inanç ve din özgürlüklerinin güvencesini oluşturmasından kaynaklanır.

Bu açıdan, başkalarının inançlarına saygılı olan herkes, hangi din ve inançta olursa olsun laiktir.

Bir başka deyişle, kendi inancını devlet aracılığı ile öteki insanlara empoze etmeyen herkes laiktir.

Laiklik karşıtlığı ise (hangi din ve inançta olursa olsun), insanın kendi inancını önce devlete mal etme, sonra da devlet aracılığı ile bu inancı tüm vatandaşlara zorla kabul ettirme arzusunu belirler.

Böyle bir uygulama olanaklı olsa bile, kuramsal olarak nasıl bir inancın, hangi dinin, hangi mezhebin, hangi uygula-

manın “Allah” adına empoze edileceği, hiç kuşkusuz sadece ve yalnızca “baştaki en güçlü yöneticinin, bir diktatörün” anlayışına uygun olarak belirlenecektir. Nitekim, “müslüman devlet” olduklarını iddia eden, Suudi Arabistan, Pakistan, İran, Libya gibi ülkelerin her birinde ayrı bir uygulamanın varlığı, bir “din devletinin” ancak o dini kendi yorumuyla belli bir biçimde algılayan bir siyasal kadronun diktatörlüğü şeklinde oluşabileceğini göstermektedir. Yani laiklik karşıtı bir düzen ancak, bir diktatörlük rejimi olacaktır.

Oysa laiklikte, herkes kendi inancında serbest olacağı için, bir baskı ya da bir diktatörlük söz konusu değildir.

Bu ilkelerden de açıkça ortaya çıkacağı gibi laiklik, hiçbir inanç sistemiyle çatışmadığı gibi, Müslümanlık ile de karşılık içinde olarak düşünülemez.

Bu çerçevede laik bir insanın aynı zamanda Müslüman olması günümüzde çok rastlanan bir gerçektir. Bunun tersi de doğrudur. Müslüman bir vatandaşımızın aynı zamanda laik olması son derece doğaldır ve şu anda toplumumuzda bu görüş ve inançta milyonlarca insan vardır.

Sanıyorum ki asıl bölücülük, tam bu noktada ortaya çıkmakta, “laikler Müslüman olamaz/değildir” söylemi ile “Müslümanlar laik değildir/olamaz” söylemi, birbirine benzeyen iki önerme halinde toplumumuzu laik ve Müslüman olarak, yanlış, yapay ve zararlı bir kutuplaşmaya götürmektedir.

Atatürkçülük ya da Kemalizm Günümüzde Nedir Ne Değildir?

Günümüzde Atatürkçülük ya da Kemalizm, her ne olursa olsun, ne denli doğru kabul edilirse edilsin, bazı ilkelerin “süngü zoruyla” kabul ettirilmesi demek değildir.

Günümüzde Atatürkçülük ya da Kemalizm, asla din düşmanlığı demek değildir.

Günümüzde Atatürkçülük ya da Kemalizm, “altı ok”un lafzını değil, amacını, yani çağdaş insanlığın en ileri toplumunu kısa yoldan yaratma hedefini benimsemek demektir.

Günümüzde Atatürkçülük ya da Kemalizm, en ileri teknolojinin, bireyin ve toplumun hizmetinde kullanılmasıdır.

Günümüzde Atatürkçülük ya da Kemalizm, demokratiktir, çağdaşıktır, özgürlüktür, çoğulculuktur, inanç ve vicdan hürriyeti içinde teknolojik ilerlemedir.

Atatürk Üzerine adlı kitabımın ikinci baskısını 1994 yılında yeniden okurken, 1983 yılındaki ilk basıma yazdığım önsözde “Atatürk konusundaki kitap ve makalelerin çok fazla olduğu bugünlerde, böyle bir çalışmayı yayımlamak belki birçok okuyucuya gereksiz bir gayret gibi gelebilir” tümcesi dikkatimi çekti.

O yıllarda belli bir görüşü “Atatürkçülük” adı altında toplu empoze eden ve bu yolla Atatürk’ün mirasını bile reddeden bir baskı rejiminden geçiyorduk.

Ben bu kitabı o “baskıcı-süngülü Atatürkçüler”e karşı yayımlamıştım.

Bugün, kitabı yeniden okurken, ne denli haklı ve doğru bir iş yapmış olduğumu bir kez daha gördüm.

Kitap, 1994’teki tartışmalara, bilimin ışığını tutmaya ve çağdaş yorumlara temel oluşturmaya yönelik yazıları içeriyor.

1994’te Türkiye toplumu olarak nerede bulunduğumuzu göstermek bakımından, kitaba D. Mehmet Doğan’ın bana yolladığı laiklik ile ilgili bir mektubu ve ona verdiğim yanıtı da son yazı olarak ekledim.

Okuyucu böylece, Atatürk ve Atatürkçülük konusundaki gelişmeleri daha ayrıntılı bir etkileşim süreci içinde algılayabileceğine kavuşacak.

Emre Kongar
Ağustos 1994
Ulus - Ankara

Genişletilmiş Yeni Basım İçin nsz

Dünya ve Türkiye çalkantılı dönemlere girdikçe, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün önemi ve Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarak gerçekleştirdiği büyük siyasal ve sosyolojik/kültürel devrim daha iyi anlaşılıyor.

Ülkemizin özellikle büyük bir siyasal bunalım yaşadığı 21. yüzyılın ilk ve ikinci on yılında, yeniden büyüklüğü anlaşılan Atatürk üzerine yazdıklarıma 19 makale daha ekledim.

Bu kitap esas olarak, 12 Eylül 1980 darbesine tepki olarak yazdığım yazılardan oluşuyordu.

şimdi bunlara Atatürk karşıtı siyasal iktidarlara karşı yazdığım yazıları da ekledim.

Böylece kitap hem daha bir bütünlük hem de daha bir güncellik kazandı.

Emre Kongar
Ekim 2016
Ulus - İstanbul

Prof. Emre Kongar, bu kitapta Atatürk ve Türk devrimi konusunda ufuk açıcı yeni görüşlerini sunuyor. Kongar, yeni baskıya yaptığı eklerle günümüzdeki tartışmalara ışık tutuyor

"Mustafa Kemal Atatürk tüm ulusa mal olmuştur. Ulusu oluşturan farklı ve kimi zaman da çatışan ya da birbirleriyle çelişen öğeler, Atatürk'e sahip çıkmıştır. Böylece Atatürk, herkesin, her düşüncenin, her akımın bayrağı olmuştur.

Bu durumun, ülke kurucusu olan bir kişinin kaçınılmaz yazgısı olduğu düşünülebilir. Fakat, yazgı ne denli kaçınılmaz ise, sonuçları da o denli şaşırtıcıdır. Çünkü herkesin ve her düşüncenin benimsediği Atatürk, kendi özgün eylem ve düşünce çizgisinin çok dışında görül-meye başlanmıştır."

EMRE KONGAR

www.remzi.com.tr

ISBN 978-975-14-1746-6

9 789751 417466

₺ 20,00